

Lagutskottets betänkande**1982/83:5****om efterlevandeskydd för vissa invandrare****Ärendet**

I motion 1981/82:930 av Kersti Swartz (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regler för efterlevandeskydd för vissa invandrare.

Motionären tar upp problem som kan uppstå när en till Sverige invandrad man, som har mer än en hustru, avlider.

Utskottet har inhämtat remissyttranden över motionen från socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statens invandrarverk, Södertälje tingsrätt, Göteborgs tingsrätt och familjelagssakkunniga (Ju 1970:52).

Motionsmotivering

I motionen anføres inledningsvis att det i Sverige finns många invandrare från olika länder och kulturer. Bland dessa finns, framhåller motionären, ett mindre antal män som har mer än en hustru, något som kan ha varit helt lagligt i det land invandraren kommer från.

Motionären erinrar om att den svenska lagstiftningen bygger på engifte och att vi i Sverige från denna utgångspunkt har byggt upp ett trygghetssystem för efterlevande hustru. Denna trygghet bör enligt motionären också alla gifta invandrarkvinnor få del av.

I motionen pekas på att även arvskiten kan bli problematiska då det är fråga om mer än en efterlevande maka. Även om det bara gäller ett fåtal kvinnor bör, menar motionären, regeringen se över frågorna så att klara bestämmelser erhålls.

Gällande ordning

Svensk familjerättslig lagstiftning bygger på det monogama äktenskapet. Ett förbud mot tvegifte har tagits in i 2 kap. 4 § giftermålsbalken, där det stadgas att den som är gift inte får ingå nytt äktenskap. Ett bestående äktenskap utgör ett indispensabelt äktenskapshinder, dvs. någon möjlighet till dispens finns inte. Om någon trots förbudet har ingått flera äktenskap framgår av 11 kap. 5 § giftermålsbalken att var och en av parterna har rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Talan om äktenskapsskillnad vid tvegifte kan enligt samma paragraf också föras av åklagaren, dock inte beträffande det först ingångna äktenskapet. Någon skyldighet för åklagaren att föra talan om äktenskapsskillnad föreligger numera – i motsats

till tidigare – inte. Då lagen på denna punkt ändrades med verkan fr. o. m. den 1 januari 1974 uttalades bl. a. att man inte kan utesluta att äktenskap undantagsvis kan accepteras av samhället trots att det ingåtts i strid mot förbudet mot tvegifte. Detta kunde vara fallet då make först varit gift utomlands och sedan ingått äktenskap i Sverige, varvid båda parter felaktigt utgått från att det första äktenskapet enligt svensk lag varit att anse som upplöst (prop. 1973:32, LU 1973:20, rskr 1973:256).

I ett speciellt fall innehåller giftermålsbalken bestämmelser vid tvegifte. I 13 kap. 13 b § föreskrivs att om tvegifte föreligger och den omgifte dör så skall rätt till ersättning, pension eller annan ekonomisk förmån, som är tillagd efterlevande make, anses tillkomma maken i första giftet, om inte annat framgår av omständigheterna. Regeln går tillbaka till 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning. Den motiverades med att den var nödvändig för att förebygga den konflikt som kunde uppstå om såväl maken i det förra som maken i det senare äktenskapet var efterlevande.

Enligt 7 kap. 1 § *brottsbalken* kan den som är gift och som ingår nytt äktenskap dömas för tvegifte till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är ogift och som ingår äktenskap med någon som redan är gift.

I *lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap* regleras bl. a. internationellt-privaträttsliga frågor rörande äktenskaps ingående. Om någon vill ingå äktenskap inför svensk myndighet skall rätten att göra det enligt huvudregeln i 1 kap. 1 § prövas enligt lagen i den stat där vederbörande är medborgare. Även om rätten att ingå äktenskap skall prövas enligt främmande lag gäller enligt 1 kap. 3 § att den som har varit gift får ingå nytt äktenskap endast om det förra äktenskapet har blivit upplöst genom beslut som skall gälla här i riket eller den andra maken har avlidit. Den som redan är gift kan sålunda inte ingå nytt äktenskap inför svensk myndighet. – I 1 kap. 7 § sägs bl. a. att äktenskap som har ingåtts utom Sverige enligt främmande lag anses giltigt till formen här i landet, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Vidare stadgas att även i annat fall skall äktenskap som ingåtts utomlands anses giltigt till formen i Sverige, om det är giltigt i den eller de stater där makarna var medborgare.

Det kan här framhållas att polygama äktenskap, som invandrade utländska medborgare giltigt har ingått i ett land där lagstiftningen tillåter sådana, är gällande också i Sverige.

Socialförsäkringsförmåner som kan utgå till änka är änkepension enligt *lagen (1962:381) om allmän försäkring* och efterlevandelivränta enligt *lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring*.

Änkepension utgår i form av folkpension och tilläggspension (ATP).

Änkepension från folkpensioneringen kan utgå inte bara till änka utan också till kvinna som stadigvarande sammanbode med den avlidne vid dödsfallet, om de tidigare varit gifta med varandra eller hade eller hade haft

gemensamma barn. Rätt till änkepension föreligger i sådana fall dock bara om både kvinnan och mannen var ogifta. För att utländsk medborgare skall få rätt till folkpension krävs att vederbörande är bosatt i Sverige. Det ställs också krav på viss minsta bosättningsstid här i landet. Genom konventioner som Sverige har ingått med andra länder kan dock utländska medborgare vara mer eller mindre jämställda med svenska.

Änkepension från tilläggs pensioneringen kan utgå bara till änka.

Efterlevandelivränta enligt lagen om arbetsskadeförsäkring kan utgå bl. a. till änka. Med änka jämställs under vissa förutsättningar kvinna som stadigvarande sammanbodde med den avlidne vid dödsfallet. Ett villkor är liksom vid motsvarande bestämmelser inom folkpensioneringen att kvinnan och den avlidne var ogifta. Efterlevandelivränta kan också utgå till förutvarande hustru som är berättigad till underhållsbidrag vid dödsfallet.

Vissa utredningar m. m.

Familjelagssakkunniga har i sitt betänkande (SOU 1981:85) Äktenskapsbalk bl. a. föreslagit att den ovan nämnda bestämmelsen i 13 kap. 13 b § giftermålsbalken om prioritet för make i det första gifftet vid tvegifte skall upphävas. I betänkandet framhålls att bestämmelsen tar sikte på en ytterst ovanlig situation. De sakkunniga anför vidare (s. 352):

Härtill kommer att den i paragrafen angivna principen ingalunda framstår som självklar. Avgörande för om den andra maken i något av äktenskapen skall ha företräde bör i stället vara syftet med den ekonomiska förmån som det är fråga om och de bestämmelser som närmare reglerar förmånen. Dessa kan fästa vikt vid den avlidnes vilja (se t. ex. 11 kap. 1 § ärvdabalken och 105 § försäkringsavtalslagen 1927:77) och det beror då på en tolkning vem som skall anses vara den berättigade. I andra fall kan det avgörande vara att dödsfallet vållat förlust av underhåll (se t. ex. 5 kap. 2 § skadeståndslagen 1972:207 och principerna för änkepension i 8 kap. 1-3 §§ lagen om allmän försäkring 1962:381) och det är då inte alltid uteslutet att båda kan vara berättigade.

En möjlighet kunde vara att i äktenskapsbalken behålla endast ett stadgande om den ordning i vilken bodelning skall ske med de efterlevande i vardera äktenskapet (jämför 3 kap. 10 § i vårt förslag till ändring i ärvdabalken). Vi har dock ansett behovet därav vara så ringa att vi inte heller har velat framlägga ett sådant förslag.

Förslagen i familjelagssakkunnigas betänkande är föremål för beredning i justitiedepartementet.

Familjelagssakkunniga ämnar i sitt fortsatta utredningsarbete behandla frågor om internationella förmögenhetsrättsliga spörsmål med anknytning till äktenskapet och frågor om internationell arvsrätt.

Frågan om Sverige skall ansluta sig till 1976 års *Haagkonvention om ingående och erkännande av äktenskap* övervägs i justitiedepartementet. Konventionen innehåller bl. a. en bestämmelse om att ett äktenskap, som

giltigt har ingåtts enligt lagen i den stat där äktenskapet ingåtts; skall betraktas som giltigt i alla stater som omfattas av konventionen. En konventionsstat kan emellertid vägra att erkänna ett äktenskaps giltighet om en av makarna redan var gift vid tiden för äktenskapet. En förutsättning är att konventionsstatens egen lagstiftning innehåller sådana regler. Staten kan dock inte vägra att erkänna ett äktenskap om detta har blivit giltigt genom att det tidigare äktenskapet har upplösts. En konventionsstat kan vägra att erkänna ett äktenskaps giltighet om ett sådant erkännande är oförenligt med statens principer (*ordre public*). Bestämmelsen är avsedd att tillämpas restriktivt. Vid de överläggningar som föregick utformningen av konventionstexten sades bl. a. att en vägran att erkänna polygama äktenskap kan prövas enligt *ordre public*-bestämmelsen.

Invandrarpolitiska kommittén (A 1980:04) skall enligt sina direktiv bl. a. överväga den fortsatta inriktningen av åtgärder för invandrare och minoriteter i Sverige i anslutning till de riktlinjer för invandringen som riksdagen antog år 1975. De nämnda riktlinjerna avser målen jämlikhet, valfrihet och samverkan. Valfrihetsmålet, vars syfte är att ge alla människor i Sverige som vill tillhöra en etnisk eller språklig minoritet möjligheter till kulturell identitet och till att bibehålla och utveckla sitt språk och kulturarv, bör enligt direktiven preciseras. I direktiven framhålls att valfrihetsmålet emellertid inte får tolkas som ett godtagande av sådana värderingar som starkt avviker från den grundsyn som kommer till uttryck i vår lagstiftning rörande t. ex. jämställdhet mellan kvinnor och män eller barns rättigheter. Kommittén skall vidare ge förslag till allmänna riktlinjer för tillståndsgivningen beträffande invandrare – bl. a. i fråga om familjebegreppet – och kan därvid allsidigt överväga olika frågor som sammanhänger med regleringen av invandringen till Sverige. Kommittén är enligt direktiven oförhindrad att efter hand pröva olika frågor med anknytning till invandrades och etniska minoriteters sociala, arbetsmarknads-, utbildnings-, kulturella och religiösa situation.

Här kan slutligen nämnas att *pensionskommittén* i sitt slutbetänkande (SOU 1981:61) Familjepension lagt fram förslag om bl. a. en omfattande reformering av efterlevandepensioneringen inom den allmänna försäkringen och av efterlevandeskyddet inom arbetsskadeförsäkringen. Förslagen är föremål för beredning i socialdepartementet.

Remissyttrandena

Socialstyrelsen anser att de aktuella familjerättsliga problemen lämpligen bör behandlas av invandrarpolitiska kommittén. *Riksförsäkringsverket* och *statens invandrarverk* lägger i sina yttranden fram förslag om hur frågan om efterlevandeskyddet kan lösas. *Familjelagssakkunniga* menar att det är osäkert om en utredning av aktuella frågor skulle kunna resultera i "klara bestämmelser". Det är enligt familjelagssakkunnigas yttrande emellertid tänkbart att frågorna kan behöva utredas om det i framtiden blir en mera

omfattande invandring av personer som har flera hustrur. *Göteborgs tingsrätt* och *Södertälje tingsrätt* uppger att man saknar erfarenhet av problemen.

Socialstyrelsen erinrar i sitt yttrande om att det finns ett mindre antal invandrade män i Sverige vilka har mer än en hustru. *Socialstyrelsen* menar att det från försäkringssynpunkt möjligen kan vara så att endast smärre förändringar skulle behöva göras för att efterlevandeskyddet även skulle omfatta kvinnor med vilka mannen varit lagligt gift samtidigt.

Enligt *socialstyrelsens* mening berör emellertid motionen en fråga av större omfattning än efterlevandeskyddet. Eftersom vår lagstiftning bygger på engifte kan, anför *socialstyrelsen*, sannolikt andra problem också uppkomma i vårt land. Det borde därför undersökas vilka dessa andra frågor är och hur de skall lösas på bästa sätt.

Barnen bör enligt *socialstyrelsen* inte glömmas bort i detta sammanhang. Från arvsrättslig synpunkt har det visserligen ingen betydelse för barnet om fadern är gift med flera kvinnor eftersom barnen har full arvsrätt efter såväl modern och anförvanter på modernet som efter fadern och anförvanter på fädernet. Däremot, framhåller *socialstyrelsen*, kan det kanske vara främmande för ett barn som fått en viss uppfattning om hur en familj "normalt" lever i Sverige att hans/hennes far lever ihop med flera kvinnor samtidigt.

Andra frågor inom detta problemkomplex är enligt yttrandet t. ex. rätten till bidragsförskott, hustrurnas legala registrering, policyn för beviljandet av uppehålls- och arbetstillstånd för mer än en hustru och vilka internationella återverkningar svenska bestämmelser har eller kan få.

Socialstyrelsen delar den av motionären framförda uppfattningen att invandringen till Sverige medfört bl. a. familjerättsliga problem som är otillfredsställande lösta. Hithörande frågor synes enligt *socialstyrelsen* lämpligen böra behandlas av den av regeringen tillsatta invandrarpolitiska kommittén.

Riksförsäkringsverket, som begränsar sitt yttrande till frågor som berör verkets ämbetsområde, anför att innebörden av begreppet änka inte är definierad när det gäller änkepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) och efterlevandelivränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF). Inte heller är det uttryckligen angett att änkepension eller livränta till änka eller därmed jämställd kvinna endast kan beviljas en efterlevande kvinna. Mot bakgrund av den svenska äktenskapslagstiftningen och nivån på förmånerna torde det dock enligt *riksförsäkringsverket* inte ha varit avsett att änkepension skall kunna utges till mer än en efterlevande kvinna. Livränta från arbetsskadeförsäkringen kan dock utgå i vart fall till såväl änka (motsvarande) som till tidigare hustru till den avlidne. Lagen innehåller emellertid en särskild konkurrensregel som innebär att livräntorna reduceras proportionellt. Summan av livräntorna får inte överstiga maximal livränta till änka.

Riksförsäkringsverket anser att det är osäkert om frågan om rätt till

änkepension enligt AFL eller livränta enligt LAF varit föremål för prövning i det fall den avlidne vid dödsfallet – enligt lagstiftningen i det land som reglerade hans äktenskapliga status – var gift med flera kvinnor.

Riksförsäkringsverket nämner i yttrandet att i det förslag till konvention mellan Sverige och Marocko om social trygghet som f. n. är under behandling föreskrivs att om någon som enligt sitt civilstånd vid sin död efterlämnar mer än en änka skall änkepension som utges med stöd av konventionen fördelas lika och en gång för alla mellan förmånstagarna.

Enligt riksförsäkringsverket kan en generell lösning på ifrågavarande problem tänkas vara att följa konventionsförslaget principer. En annan möjlighet är, menar riksförsäkringsverket, att varje kvinnas rätt bedöms självständigt men att förmånerna reduceras enligt de principer som gäller enligt LAF. Den senare metoden kan vara att föredra, bl. a. mot bakgrund av att rätten till och storleken av förmånen i viss omfattning är beroende av villkor som kvinnans ålder m. m.

Statens invandrarverk uppger att man inte vet hur många fall av månggifte som finns i dag i Sverige men att det troligen rör sig om ett mindre antal fall. Flyktinginvandringen till Sverige kan enligt invandrarverket leda till att nya fall aktualiseras. Enligt praxis beviljas emellertid inte tillstånd för mer än en hustru då anknytning till en man, som har tillstånd att vistas här, åberopas som skäl för att få komma hit.

Enligt invandrarverkets uppfattning bör frågan om efterlevandeskydd vid fall av månggifte lösas. Tre alternativ står, såvitt invandrarverket kan bedöma, till buds:

1. Samtliga hustrur som är legalt gifta med samma man vid dennes frånfälle delar på de efterlevandeförmåner, såväl från folkpensionering som från ATP, som skulle ha utgått till endast en maka i normala fall.

2. Endast en av makarna får rätt till efterlevandeförmåner. Här hänvisas till bestämmelsen i 13 kap. 13 b § giftermålsbalken.

3. Samtliga legala makar som var gifta med den avlidne vid dennes frånfälle får rätt till fullständiga efterlevandeförmåner var och en självständigt.

Invandrarverket förordar en lösning enligt det sista alternativet. De kvinnor som det här är fråga om, torde enligt verket oftast vara lågutbildade och i stort behov av samhällsstöd då maken avlider. Ett bra efterlevandeskydd är därför, framhåller verket, viktigt. Rättviseskäl talar också för att alla kvinnor behandlas lika.

Södertälje tingsrätt uppger att man varken vid bouppteckningsenheten eller vid verksamheten i övrigt har kommit i kontakt med problem av det slag som motionen behandlar, trots att Södertälje kommun har ett mycket stort antal invandrare från olika länder och kulturer. Södertälje tingsrätt kan därför inte uttala sig om huruvida särskild reglering av de i motionen berörda frågorna är påkallad.

Göteborgs tingsrätt anför att de frågor som berörs i motionen inte har varit aktuella på tingsrättens tvistemålsavdelningar. Inte heller allmänna advokat-

byrån i Göteborg, som kontaktats i frågan, hade någon erfarenhet att redovisa. Göteborgs tingsrätt anser sig därför sakna underlag för att bedöma behovet av närmare reglering.

Familjelagssakkunniga anför att behandlingen av polygama äktenskap i Sverige liksom i andra länder vars lagstiftning bygger på monogami aktualiserar en lång rad rättsliga problem av vilka dock endast några berörs i motionen. Enligt familjelagssakkunniga bör en utgångspunkt för bedömningen av polygama äktenskap tas i utformningen av våra egna interna äktenskapliga bestämmelser om tvegifte.

I yttrandet anges att bestämmelserna i 2 kap. 4 § och 11 kap. 5 § giftermålsbalken med oförändrat innehåll har influerat i familjelagssakkunnigas förslag till äktenskapsbalk (SOU 1981:85). Principen att tvegiftessituationen skall upphävas och garantierna härför genom åklagarens möjlighet att föra talan om äktenskapsskillnad kvarstår således i förslaget.

Av ovannämnda bestämmelser följer, påpekar familjelagssakkunniga, att två äktenskap kan bestå intill dess ettdera upplöses genom äktenskapsskillnad eller dödsfall. Bägge förbindelserna ger upphov till äktenskapliga rättsverkningar, framhåller familjelagssakkunniga. Ingen av förbindelserna är "mer äktenskap" än den andra. Familjelagssakkunniga anför att en tvegiftessituation kan uppkomma utan att makarna är medvetna om det. En sådan situation föreligger när den andra maken i det första äktenskapet blivit dödförklarad men fortfarande är i livet. Det kan också vara så att en make felaktigt tror sig ha genomgått en äktenskapsskillnadsprocedur i ett land med bristfällig folkbokföring och därefter gifter sig på nytt. Även i Sverige händer det, framhåller familjelagssakkunniga, att personer som endast erhållit hemskillnad tror att de är fränskilda.

Enligt familjelagssakkunniga ger sålunda redan vår interna lagstiftning om tvegifte upphov till frågor hur man skall förfara vid tillämpning av lagstiftning som utgår från att äktenskapet är en monogam förbindelse. Familjelagssakkunniga menar att olägenheterna härav dock är små, eftersom tvegifte är något synnerligen ovanligt. I yttrandet påpekas att familjelagssakkunniga föreslagit att bestämmelsen i 13 kap. 13 b § giftermålsbalken skall upphävas.

Familjelagssakkunniga anför att motionen tar sikte på fall där invandring sker från länder vilkas rättsordning tillåter polygami. Då de polygama äktenskap som ingåtts i ett sådant land gäller här finns det enligt familjelagssakkunniga inte någon anledning att ställa sig mer avvisande till sådana äktenskap, som är helt lagliga i det land där de ingåtts, än till tvegiftesfallen i Sverige, där ett senare äktenskap ingåtts i strid mot ett indispenabelt äktenskapshinder. Ett polyamt äktenskap ger sålunda upphov till äktenskapliga rättsverkningar. När sådana rättsverkningar i Sverige skall bedömas enligt svensk lag eller någon utländsk rättsordning som bygger på monogami, framtvings enligt yttrandet ibland en anpassning av reglerna. Detta gäller exempelvis om make tillerkänns rätt till arv. Vid en

sådan anpassning kan man enligt familjelagssakkunnigas uppfattning inte prioritera den första förbindelsen framför andra. En sådan lösning skulle vara godtycklig och leda till orättvisor, menar familjelagssakkunniga. Det naturliga i fråga om arv är därför att efterlevande makar får dela på den del av egendomen som skall tillfalla make. Familjelagssakkunniga anser att nu gällande lag inte förhindrar en sådan lösning. Det anmärks att prioriteringen av det första äktenskapet i 13 kap. 13 b § giftermålsbalken grundar sig på att senare äktenskap ingåtts i strid mot ett äktenskapshinder. Denna förutsättning brister i de nu diskuterade fallen, framhåller familjelagssakkunniga. Bestämmelsen ger enligt yttrandet f. ö. utrymme för att beakta förhållandena i det enskilda fallet. På motsvarande sätt bör frågan om pension kunna lösas. När det gäller änkepension enligt lagen om allmän försäkring är det dock tänkbart att lagen skall tolkas så att samtliga änkor skall ha full pension.

Familjelagssakkunniga uppger att man nyligen har påbörjat ett utredningsarbete om internationella förmögenhetsrättsliga frågor med anknytning till äktenskapet och om internationell arvsrätt. Uppgiften är enligt yttrandet omfattande och svår. De polygama äktenskapen utgör i detta sammanhang ett mindre problem. Familjelagssakkunniga vill därför inte ställa i utsikt att man kommer att ta upp särbestämmelser om dessa äktenskap i ett kommande lagförslag. Uppkommande problem får då i första hand lösas i rättspraxis. Som framhållits tidigare i yttrandet är det enligt familjelagssakkunniga fullt möjligt att med gällande rätt som grund komma till rimliga resultat på denna väg.

När det gäller myndigheters tillämpning av olika bestämmelser vid polygama äktenskap är det enligt familjelagssakkunniga möjligt att det behövs viss information om att polygama äktenskap ingångna i länder där detta är tillåtet gäller här och att tillämpningen av olika lagar måste anpassas till situationen på ett praktiskt sätt. Familjelagssakkunniga ställer sig avvisande till införande av bestämmelser om polygami inom delar av sociallagstiftningen. Det anförs att den svenska lagstiftningen bygger på monogami och att bestämmelser om polygama förbindelser bör undvikas om det inte föreligger ett uttalat socialt behov av lagstiftning. Familjelagssakkunniga har – även om man saknar närmare kunskap om förekomsten av polygama förbindelser i Sverige – svårt att tro att denna förutsättning är uppfylld. I yttrandet pekas också på vissa svårigheter. De i motionen diskuterade fallen av polygami måste, om man skall införa uttryckliga lagregler, skiljas från de fall då äktenskap ingås i strid mot tvegiftesförbudet. Bägge fallen kräver enligt yttrandet en nyanserad bedömning med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet och den berörda lagstiftningens syfte. Det kan också, framhåller familjelagssakkunniga, förekomma mellanformer. Det kan tänkas att en utländsk medborgare som sedan lång tid haft hemvist här reser tillbaka till sitt hemland, ingår en polygam förbindelse och sedan återvänder till Sverige. Detta kan inträffa även sedan han blivit svensk

medborgare. Det kan också inträffa att han i sitt hemland genomgår en skilsmässa under former som vi inte kan godta i Sverige och därefter gifter om sig. Ett utredande av hithörande frågor skulle enligt familjelagssakkunniga förmodligen kräva ett betydande arbete med högst osäkra utsikter till att man därigenom skulle kunna få "klara bestämmelser". Om vi i framtiden får en mer omfattande invandring av personer som har flera hustrur anser familjelagssakkunniga dock att det är tänkbart att frågan behöver utredas. Det lär då, menar familjelagssakkunniga, få ske från en bredare utgångspunkt än som förutsätts i motionen.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet en motion vari tas upp frågor om efterlevandeskyddet i fall då en invandrad man vid sin död efterlämnar mer än en hustru. Enligt motionen bör bestämmelser utformas för att materiellt trygga dessa efterlevande hustrur och lösa problem med t. ex. arvskiten.

I svensk lagstiftning finns ett förbud mot tvegifte, dvs. den som är gift får inte ingå nytt äktenskap (2 kap. 4 § giftermålsbalken). Om någon trots förbudet har ingått flera äktenskap, har var och en av parterna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Också åklagaren kan i dessa fall föra talan om äktenskapsskillnad, dock inte beträffande det först ingångna äktenskapet. En särskild bestämmelse finns för det fall då tvegifte föreligger och den omgifte dör, efterlämnande således flera makar. Då skall rätt till ersättning, pension eller annan ekonomisk förmån, som är tillagd efterlevande make, anses tillkomma maken i det första äktenskapet, om inte annat framgår av omständigheterna (13 kap. 13 b § giftermålsbalken). Den som redan är gift och som ingår nytt äktenskap, liksom den som är ogift och som ingår äktenskap med någon som redan är gift, kan enligt brottsbalken (7 kap. 1 §) dömas för tvegifte till böter eller fängelse i högst två år.

Bestämmelserna i giftermålsbalken gäller endast äktenskap som ingås i Sverige. Giltigheten i Sverige av äktenskap som har ingåtts utomlands regleras i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Lagen innehåller en bestämmelse om att äktenskap som har ingåtts utom Sverige enligt främmande lag anses giltigt till formen här i landet, om det är giltigt i den stat där det ingicks. Även i annat fall anses ett utomlands ingånget äktenskap giltigt till formen i Sverige, om det är giltigt i den eller de stater där makarna var medborgare.

Av reglerna följer att polygama äktenskap i vissa fall är giltiga i Sverige och således ger upphov till rättsverkningar. I sammanhanget bör också framhållas att äktenskap som ingåtts i strid med tvegiftesförbudet i giftermålsbalken inte automatiskt är ogiltiga. Också i sådana fall uppkommer rättsverkningar på grund av äktenskapen.

Som motionären framhåller är den svenska lagstiftningen inte anpassad till

polygama äktenskap. En rad problem kan därför uppkomma. I motionen har pekats på några frågor som behöver lösas, och i remissyttrandena över motionen ges exempel på andra svårigheter som kan uppkomma då bestämmelser som bygger på det monogama äktenskapet skall tillämpas på polygama äktenskap.

I likhet med motionären och remissinstanserna anser utskottet att det torde finnas endast ett mindre antal polygama äktenskap bland invandrare i Sverige. Att svenska medborgare ingått polygama äktenskap torde vara ytterligt sällsynt. De problem som kan uppstå då en make i ett polygamt äktenskap avlider kan därför synas ha en begränsad räckvidd. Inte desto mindre kan de ha stor betydelse för dem det närmast berör och för de myndigheter som kan komma att handlägga frågor med anknytning till dödsfallet. Även om förekomsten av polygama äktenskap är och kan antas förbli begränsad är det enligt utskottets uppfattning angeläget att frågan om efterlevandeskyddet i nämnda fall ses över i lämpligt sammanhang och att förslag framläggs till lösningar på de olika rättsliga problem som kan uppstå. Även andra aspekter, t. ex. sådana som rör konsekvenserna för invandringpolitiken, kan behöva belysas. Det bör ankomma på regeringen att närmare bestämma formerna för utredningsarbetets bedrivande.

Utskottet vill i anslutning till det anförda erinra om att de spörsmål som aktualiserats genom motionen har anknytning till utrednings- och beredningsarbete på skilda håll inom regeringskansliet. Sålunda har familjelags-sakkunniga i sitt betänkande (SOU 1981:85) Äktenskapsbalk föreslagit att bestämmelsen i 13 kap. 13 b § giftermålsbalken skall upphävas, huvudsakligen på grund av att den tar sikte på en ytterst ovanlig situation och att principen om företräde inte framstår som självklar. Frågan om det i svensk lagstiftning bör skapas regler om giltigheten i Sverige av utomlands ingångna, giltiga polygama äktenskap kommer, enligt vad utskottet har inhämtat, att behandlas i justitiedepartementet i anslutning till övervägandena om Sverige skall tillträda 1976 års Haagkonvention om ingående och erkännande av äktenskap. De av motionen aktualiserade problemen kan också ha samband med pågående utredningsarbete inom familjelags-sakkunniga och invandrarpolitiska kommittén. Dessutom kan vissa av de nu aktuella problemen ha anknytning till beredningen i socialdepartementet av pensionskommitténs förslag om efterlevandeförmånernas framtida utformning inom socialförsäkringarna.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med anledning av motion 1981/82:930 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om en utredning av efterlevandeskyddet i vissa fall.

Stockholm den 9 november 1982

På lagutskottets vägnar
PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s); Joakim Ollén (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Ingemar Konradsson (s), Mona S:t Cyr (m), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Allan Ekström (m), Sigvard Persson (c) och Per Israelsson (vpk).

[The following text is extremely faint and illegible, appearing to be a list of names or a document body.]

